

OSLO STATSADVOKATEMBETER

Politimesteren i Øst politidistrikt.

Deres ref.:

Vår ref.:
2017/00589-3

Dato:
22. juni 2017

INSPEKSJON/TILSYN AV ØST POLITIDISTRIKT – GEOGRAFISK DRIFTSENHET SØR - FOLLO (Tidl. Follo politidistrikt)

1. Innledning.

Det ble foretatt inspeksjon av straffesaksbehandlingen ved Øst politidistrikt, Geografisk driftsenhet Sør (tidl. Follo politidistrikt) den 15. og 16. mai 2017. Fra statsadvokatens side deltok førstestatsadvokat Olav Helge Thue, fungerende førstestatsadvokat Kristian Jarland og statsadvokatene, Per Egil Volledal, Nina Prebe og Monica Krag Pettersen.

Inspeksjoner av straffesaksbehandlingen i politidistriktene er en del av statsadvokatens fagledelse. Kravene til fagledelse er angitt i riksadvokatens rundskriv om krav til straffesaksbehandlingen i politiet (Rundskriv nr 2/2012) kap III og i riksadvokatens mål og prioriteringsdirektiv, senest riksadvokatens rundskriv nr 1/2017. Hovedlinjene i Oslo statsadvokatembeters inspeksjonsvirksomhet er nedfelt i vår fagledelsesplan for 2017. Formålet med inspeksjonen er å bidra til at politiets straffesaksbehandling er effektiv og holder et kvalitativt høyt nivå.

Politidistriktene er i ferd med å gjennomføre en omfattende omorganisering. (Nærpolitireformen). Omorganiseringen har medført at politidistrikter er blitt slått sammen, driftsenheter er blitt slått sammen i større organisasjoner, nye enheter opprettes (f. eks Felles straffesaksinntak) og at saksfordelingsinstruksene i politidistriktene er under revisjon. På personellsiden medfører omorganiseringen store endringer (særlig på ledersiden). Dimensjoneringen av den enkelte enhet er heller ikke endelig avklart. De pågående endringene i politidistriktenes organisering får også betydning for hvordan statsadvokatene utfører sin inspeksjonsvirksomhet i 2017.

Statsadvokatens inspeksjoner har både en kvalitetskontrollside og en veiledningsside. Kvalitetskontrollen kan sies å være retrospektiv i den forstand at man driver kontroll med hvordan politiet har gjennomført straffesaksbehandlingen. Kvalitetskontrollen har imidlertid også en mer fremtidsrettet funksjon idet funnene fra kontrollen er ment å brukes til å forbedre kvaliteten på straffesaksbehandlingen i politiet i tiden fremover.

Normalt vil inspeksjonene bestå av møter med ledelsen av den enkelte driftsenhet og møter med enkelte grupper innenfor enheten. Disse møtene vil bl. a. inneholde redegjørelser og diskusjoner rundt organiseringen av straffesaksbehandlingen ved enheten. Som følge av den pågående omorganiseringen har vi valgt å utsette disse møtene til organisasjonen har satt seg noe mer. For ordens skyld nevnes at statsadvokatene følger organisasjonsutviklingen gjennom de kvartalsvise møtene med politimesteren og politidistriktets ledergruppe.

Vi har også valgt å utsette kontrollen av statistikkutvikling på straffesakssiden på enhetsnivå. Dette har sammenheng med sammenslåingen av enhetene. Statistikker for de nye enhetene vil ikke uten videre være sammenlignbare med tidligere år fordi enhetene er endret. Vi forutsetter imidlertid at politiet følger med på statistikkutviklingen på enhetene. Oslo statsadvokatembeter underrettes om utviklingen på politidistriktsnivå under kvartalsmøtene med politimesteren.

2017 blir derfor å anse som et unntaksår for så vidt gjelder statsadvokatenes inspeksjonsvirksomhet. For de geografiske driftsenhetene har vi valgt å dele inspeksjonen i to deler. Del en vil bestå av en kvalitetskontroll av enkeltsaker innenfor enkelte utvalgte saksområder (se nedenfor). Del to vil bestå av en fagdag for etterforskere, jurister og andre ved hver enkelt driftsenhet. Fagdagen vil bestå av en oppsummering fra inspeksjonen og dessuten enkelte andre temaer. Hvilke temaer som skal behandles på fagdagen er ikke endelig behandlet, men Politiarbeid på stedet og foreholdelse av rettigheter er sannsynlige temaer. Fagdage vil bli avholdt høsten 2017.

2. Om den geografiske driftsenheten.

Tidligere Follo politidistrikt gikk inn i Øst politidistrikt fra 1. januar 2016. Omorganiseringsprosessen er fremdeles i gang. Dette innebærer at detaljene i organiseringen ikke er endelig avklart.

På etterforskningssiden kan det imidlertid legges til grunn at sakene organisatorisk grovt sett vil bli etterforsket av en Felles etterforsknings- og etterretningsenhet (FEE) og to geografiske driftsenheter (GDE). FEE vil grovt sett etterforske saker som gjelder seksuallovbrudd, alvorlig vold og vold mot barn, organisert kriminalitet og økonomi og miljø saker. De geografiske driftsenhetene vil etterforske det man kan kalle for allmensakene. Det er lagt opp til to geografiske driftsenheter, nemlig Nord (tidl. Romerike pd) og Sør (tidl. Follo og Østfold pd) Vi understreker at saksfordelingsinstruksen ikke er klar og at de nærmere grenseoppganger om saksfordeling mellom enhetene vil fremgå av den når den foreligger.

Påtalemyndigheten i politidistriktet er organisert som en egen enhet, ledet av en påtaleleder. På neste nivå i lederkjeden er det en leder for juristene som er tilknyttet FEE og en leder for juristene som er tilknyttet de forskjellige geografiske driftsenhetene. Under disse skal det være påtaleavsnittsledere som har ledelsesansvar for de forskjellige sakskategoriene på FEE og på hvert av tjenestestedene i de geografiske driftsenhetene. På GDEene vil det være tre påtaleavsnitt. Disse vil være plassert på Lillestrøm (Nord), På Ski (Midt) og på Grålum, Sarpsborg (Sør).

GJENNOMGANG AV FREMLAGTE SAKER mv.

Av bestillingsbrevet, som er datert 10. april 2017, fremgår det hvilke sakstyper som politiet skal legge frem til inspeksjonen. Av bestillingsbrevet fremkommer det at vi ber om andre tidsperioder enn det som følger nedenfor. Som følge av at det ville blitt alt for mange saker innenfor enkelte kategorier har vi redusert tidsperioden i noen kategorier.

1) Saker under etterforskning som gjelder overtredelse av straffeloven av 2005 §§ 272, 273 og 274 første ledd. Vi skal særlig se etter politiarbeidet på stedet, fremdrift etter initialfasen og dessuten politiets oppmerksomhet om bevissikring utover politiavhør.

Vi ba om å få fremlagt alle saker under etterforskning som gjelder overtredelse av straffeloven 2005 §§ 272, 273 og § 274 første ledd (grov kroppskrenkelse, kroppsskade og grov kroppsskade).

Vi gjennomgikk 10 saker og så særlig på etterforskningen som ble foretatt på stedet og på saksfremdrift etter initialfasen.

Av de 10 sakene hadde 2 av sakene allerede over 90 dagers saksbehandlingstid.. Disse var formentlig klare til påtaleavgjørelse, og i hvert fall en av dem har trolig vært det en tid. I en av disse sakene var gjerningsmannen under 18 år på gjerningstidspunktet. En annen sak nærmer seg 90 dager saksbehandlingstid. Disse sakene bør nå prioriteres og påtaleavgjøres snarest mulig.

Ingen av sakene ble anmeldt i 2016

Inntrykket av disse sakene som helhet er at innsatsen på initialstadiet er adekvat og målrettet når en patrulje rykker ut ved en hendelse, og at det søkes sikret bevis på åstedet på en relevant måte. I saker som hvor anmeldelse inngis på politistasjon eller oversendes fra annet politidistrikt må saken settes ut til etterforskning før etterforskningen iverksettes, noe som medfører øket tidsbruk.

I 2 av sakene mangler etterforskningsplan, og i ytterligere 1 foreligger kun en sakslogg. Øvrige etterforskningsplaner varierer ved at det ofte kan mangle frister for ting som skal gjøres eller at gjenstående oppgaver ikke er ajourført. Påtaleleddet mangler i det alt vesentlige ved utarbeidelse av etterforskningsplaner, utover at det kan være referert til møter eller samtaler hvor påtaleansvarlig har hatt innspill til etterforskningen eller foretatt beslutninger.

Det kan også synes som om fremdriften i etterforskningen reduseres noe etter initialstadiet, noe som kan ha sammenheng med nødvendigheten av å prioritere mellom flere saker som er under etterforskning og at rapporter e.l. må innhentes eksternt.

2)Kontroll av kvaliteten på *Politiarbeid på stedet*. Det skal særlig fokuseres på kvaliteten på avhørene, herunder om reglene om formalia er tilfredsstillende ivaretatt, og på bevissikring på åstedet i initialfasen. Vi ønsker her å gå igjennom

utvalgte deler av det som finnes av lydfiler. Det må legges til rette for at flere av oss samtidig kan gå igjennom lydfiler. (Det er usikkert om vi får til dette hvis vi logger oss inn på systemene med egen BID)

Med tanke på dette skal vi gjennomgå påtaleavgjorte saker i perioden 1. januar 2017 til 1. mai 2017 som gjelder:

- a. straffeloven § 181 (ordensforstyrrelser) (Her skal vi også se på utforming av siktelsen, subsumsjonen og om sakene inneholder elementer av hatkriminalitet)**
- b. straffeloven § 231 (Narkotikalovbrudd)**

Det ble forut for inspeksjonen avtalt at man skulle finne frem ca 50 saker der politiarbeid på stedet var gjennomført uavhengig av sakstype. Dette ble gjort for å sikre at vi fikk et visst antall saker å gå gjennom.

Prosjekt "Politiarbeid på stedet" er under utrulling i politidistriktene i 2017. Meningen med politiarbeid på stedet er å sikre forklaringer – og andre bevis (!) – så tidlig som mulig i etterforskningen. I enkelte saker er det meningen at patruljen skal etterforske saken ferdig, mens det i andre saker skal danne grunnlaget for videre etterforskning.

Avhør som foretas kort tid etter en hendelse vil gi den som avhøres bedre grunnlag for å huske detaljer og potensialet ved avhør som er nære i tid vil derfor være store. Det samme vil mulighetene til å finne spor – eller spørre den avhørte om det er spor som kan finnes. Etterforskning av straffesaker på stedet byr også på særskilte utfordringer. Mulighetene til å planlegge avhøret i forkant er mindre enn hvis avhøret skjer på et senere tidspunkt, avhøret vil ofte kunne forstyrres av andre oppdrag eller av omstendighetene på stedet og den som avhøres vil fra tid til annen være så preget av hendelsen at dette vil påvirke avhørets innhold. Hvis omstendighetene rundt avhøret er så vanskelige at et adekvat avhør ikke lar seg gjennomføre må hensiktsmessigheten av å avhøre på stedet vurderes.

For at Politiarbeid på stedet skal kunne brukes adekvat i den videre etterforskning og ikke minst som bevismiddel i retten er det avgjørende at bevissikringen skjer på lovbestemt måte. Dette gjelder i første rekke at den som avhøres på stedet blir gjort kjent med sine rettigheter på en ordentlig måte. Hvis avhørte ikke er foreholdt sine rettigheter på ordentlig måte er det en klar mulighet for at avhøret ikke kan brukes f. eks. i konfrontasjonsøyemed. Et lydopptak kan være avslørende i forhold til hvor grundig rettighetene er redegjort for. For å unngå misforståelser i retten er det viktig at politiet sørger for at foreholdelse av rettigheter kommer med på lydopptaket.

Det er også viktig at innholdet i avhøret inneholder de opplysningene som er nødvendige og hensiktsmessige i forhold til de opplysninger politiet har om saken på et så tidlig tidspunkt i etterforskningen. Vi har bl. a. sett på om politiet har spurt den avhørte om det er bevis som kan finnes som kan bidra til å identifisere gjerningsmannen eller det nærmere hendelsesforløpet.

Statsadvokatene gjennomgikk 40 lydopptak av mistenkte, fornærmede og vitner som var tatt av patruljen på stedet. Dette ble gjort ved at vi hørte på lydfilen og sammenholdt dette med den skriftlige rapporten. Vi brukte et forhåndslaget skjema til utfylling i hver sak. Skjemaet er vedlagt denne rapporten. Skjemaet er basert på at hhv mistenkte, fornærmede og vitner skal gjøres kjent med følgende rettigheter:

Mistenkte:

- Sin rett til å ikke forklare seg (Straffeprosessloven § 232)
- Sin rett til forsvarerbistand etter eget valg på ethvert trinn av saken (Straffeprosessloven 34 og påtaleinstruksen § 8-1)
- Sin rett til å nekte å forklare seg på bakgrunn av straffeprosessloven §§ 122 og 123 (Må vurderes konkret i den enkelte sak)

Fornærmede:

- Anmelder- og vitneansvaret Straffeprosessloven § 234
- Sin rett til å ha med seg en "tiltropsperson" (Påtaleinstruksen § 8-13)
- Sin rett til bistandsadvokat (Gjelder dersom vilkårene er oppfylt – straffeprosessloven § 107a jf. påtaleinstruksen § 8-7)
- Sin rett til å nekte å forklare seg på bakgrunn av straffeprosessloven §§ 122 og 123 (Må vurderes konkret i den enkelte sak jf § 235)

Vitner:

- Vitneansvaret
- Sin rett til å nekte å forklare seg på bakgrunn av straffeprosessloven §§ 122 og 123, straffeprosessloven § 235 (Må vurderes konkret i den enkelte sak)

I tillegg er det tatt inn enkelte andre formelle krav og betingelser.

Ved gjennomgangen av avhørene er det tydelig for oss at Politiarbeid på stedet gir mye informasjon kort tid etter en hendelse. Vi mener også at ordensstyrken er flinke til å foreholde avhørte opplysninger fra stedet og evt. andre avhør som blir tatt på stedet. I enkelte mindre saker er avhøret av mistenkte i tillegg til anmeldelsen tilstrekkelig for å fatte påtaleavgjørelse. I andre saker gir avhørene på stedet et godt grunnlag for å gå videre i etterforskningen. Ved behov må de som er avhørt på åstedet kalles inn for å utdype sin forklaring.

Det er forskjell på kvaliteten på avhørene som er gjennomgått. Dette gjelder både på hvilken måte avhørte er gjort kjent med sine rettigheter og på innholdet av avhørene i forhold til hva slags type sak som etterforskes. Vi vil allikevel understreke at både formalia og innholdet i avhørene stort sett var adekvat – og godt håndtert. Dette kan illustreres ved at av de ca. 40 avhørene vi gikk igjennom ble det vurdert at formalia ble presentert på en slik måte at man neppe kunne ha brukt avhørene i konfrontasjonsøyemed i retten i to av sakene. I noen flere saker kunne det blitt spørsmål om det var tilstrekkelig godt gjennomført, men vår vurdering er at det ville blitt tillatt.

Selv om det er et lite antall saker som vi ikke kunne brukt i retten er det enkelte ting som bør forbedres. Nedenfor har vi listet opp en del konkrete forbedringspunkter på bakgrunn av gjennomgang av sakene:

Generelt:

- Selv om forholdene ute på åstedene er mer uforutsigbare og bråkete enn inne på politidistriktets lokaler bør man søke å bruke mer tid på gjennomgangen av rettigheter og tydeligere forsikre seg om at avhørte har forstått rettighetene sine. Vi vil understreke at i de fleste sakene vi gjennomgikk hadde politiet sørget for å gjøre dette ordentlig.

- Enkelte avhør forstyrres av mye støy. Vi har forståelse for at dette ikke alltid er lett å kontrollere ute på åstedene, men der det lar seg gjøre bør man søke til roligere steder, f. eks. i politibilen.
- I mange av avhørene er det åpenbart at en del informasjon er innhentet før lydavhøret begynner. Dette gjelder også personalia, formalia og informasjon om at avhøret blir tatt opp på lyd. For å unngå misforståelser er det viktig at relevant informasjon som kommer før lydavhøret gjentas slik at det kommer med på lydavhøret. I enkelte av sakene vi gjennomgått ble dette gjort på forbillig måte. Et vitne ble f. eks. bedt om å gjenta rettighetene som tjenestemannen hadde gitt under en befarig på et åsted. Begrunnelsen som ble gitt fra politiet var at han ville forsikre seg om at vitnet hadde forstått rettighetene. Hvis man velger en slik løsning er det viktig at politiet utdyper rettighetene etterpå og oppklarer eventuelle misforståelser. (Dette ble gjort i angjeldene sak.)
- Hvis det er flere til stede under avhøret (f. eks: andre tjenestemenn, verger eller tiltropersoner) bør det fremgå på lyden hvem dette er og hvis en av disse sier noe må det tydeliggjøres hvem som sier hva.
- I en del saker blir mistenkte ikke gjort kjent med at avhøret blir tatt opp på lyd (I alle fall fremgår ikke dette av lydfilen) Det fremgår av påtaleinstruksen § 8-16 annet ledd at avhørte skal underrettes om dette før lydopptaket. I de fleste saker fremstår det som åpenbart at avhøret tas opp på lyd. For å unngå enhver mistanke om at det er foretatt "hemmelige" opptak bør det fremgå av lydopptaket at avhørte er gitt opplysning om at avhøret tas opp på lyd.
- Det må tydeliggjøres med ord hva som skjer hvis avhørte peker i en retning eller på en skade e.l. på kroppen. Ved skader må avhøret suppleres med foto og eventuelle legeerklæringer. Statsadvokatene er godt fornøyd med bevissikringen utover avhør i mange av sakene vi gikk igjennom.
- I flere saker er det ikke opplyst hva slags forhold avhørte har til mistenkte. (Ubeslektet/uforbundet) Av påtaleinstruksen § 8-10 annet ledd fremgår det at et vitne skal spørres om sitt forhold til mistenkte og fornærmede. Det samme gjelder fornærmede (om mistenkte jf påtaleinstruksen § 8.8 jf. § 8-10 annet ledd) Opplysninger om vitnets forhold til partene kan ha betydning for vurderingen om vitnet har vitneplikt og bedømmelsen av vitneforklaringen og må derfor inntas innledningsvis i avhøret
- I noen saker er relevante opplysninger ikke tatt med i oppsummeringen og dermed heller ikke i den skriftlige rapporten. I enkelte tilfeller kan det være en krevende øvelse å gjenta alle opplysninger som man får i forbindelse med en forklaring. Det kan være mange detaljer i en forklaring eller omstendighetene ute på åstedet kan være slik at det er vanskelig å oppfatte alle nyanser i avhørtes forklaring. Det kan også være slik at det så tidlig i etterforskningen er vanskelig å vite hva som er relevant informasjon. En målsetning må være at diktatet inneholder de opplysninger som avhørte har kommet med. Hvis dette av ulike årsaker ikke lar seg gjøre bør patruljen anføre i den skriftlige rapporten at det foreligger mer detaljert informasjon i avhøret, slik at etterforsker og evt. jurist får en oppfordring til å lytte gjennom avhøret i sitt senere arbeid med saken. Det er en fin skikk å anføre i rapporten hvor i lydopptaket avhørte gir de detaljerte forklaringene (med tidsangivelse)
- I enkelte saker er det for store avvik mellom det som sies i diktat til lydopptak og det som fremgår av rapporten. Reglene om diktat til lydopptak finner vi i påtaleinstruksen § 8-16 sjette ledd. Riksadvokaten utdyper reglene i rundskriv nr. 2/2016 (Avhørsrundskrivet). I rundskrivets pkt. 6.3. heter det:

"Innholdet i forklaringen skal ikke endres. For å gjøre rapporten mer leservennlig, og under den klare forutsetning at *meningsinnholdet* forblir uendret, er det likevel adgang til å gjøre små endringer i selve *setningsoppbyggingen*. Formuleringer som «*Du sa at du gikk bortover Kirkeveien*» kan endres til «*Vitnet sa at han gikk bortover Kirkeveien.*» Muntlige lyder som «*ehh*» og «*mmm*» tas ikke med i rapporten. Har vitnet forklart at han tirsdag 27. juni så NN komme løpende, og kalenderen viser at 27. juni var en mandag, kan avhører ikke rette datoen, men må påpeke feilen under *Rapportskrivers merknader*. Tilsvarende gjelder sentrale opplysninger på lydopptaket som er uteglemt i diktatet"

Avhør av mistenkte:

(17 stk.)

Funn: (I tillegg til det som er påpekt over under "generelt")

- I alle sakene ble mistenkte gjort kjent med at han ikke var pliktig til å forklare seg. I alle saker vi gikk igjennom erklærte mistenkte at han var villig til å forklare seg. I mange av sakene ble mistenkte ikke konkret spurt om han var villig til å forklare seg før forklaringen ble startet. Vi minner i den forbindelse om påtaleinstruksen § 8-2 første ledd.
- Det var imidlertid klare mangler ved at mistenkte i mange av sakene ikke ble oppfordret til å forklare seg sannferdig. Det fremgår av påtaleinstruksen § 8-2 første ledd at dette skal gjøres.
- Mistenkte ble gjort kjent med sin rett til å la seg bistå av forsvarer i alle mistenktavhørene som vi gikk igjennom.
- Mistenkte ble gjennomgående orientert om reglene om tilståelsesreduksjon etter straffeloven (20025)§ 78 f). I flere av sakene kunne det med fordel vært gitt mer utfyllende informasjon om hva dette innebærer.
- Det var ikke aktuelt å informere om reglene om forklaringsfritak etter straffeprosessloven §§ 122 og § 123 i noen av mistenktavhørene vi gikk igjennom. Vi minner om at mistenkte må gis denne informasjonen der flere nærstående er mistenkt/siktet i samme sak. Dette skal gjøres selv om man som mistenkt er informert om sin rett til å nekte å forklare seg i kraft av sin status som mistenkt/siktet.
- Ingen av de mistenkte i de sakene vi gikk igjennom var under 18 år på gjerningstidspunktet. Reglene i påtaleinstruksen § 8-3 var således ikke aktuelle.
- Mistenkte ble gjennomgående spurt om han erkjenner straffeskyld, samt spurt om han samtykker i tilståelsesdom og om han vil godta et forelegg der det var aktuelt. Det var få saker av de gjennomgåtte der det var aktuelt å stille spørsmål om samtykke til konfliktrådsbehandling. I de sakene det var aktuelt var mistenkte orientert om dette.
- Vi konstaterte ellers at mistenktavhørene i stor grad også tok opp i seg spørsmål som har betydning for mistenktes subjektive skyld. I enkelte av sakene kunne dette allikevel med fordel vært utdypet noe. I en sak erkjente f. eks. mistenkte straffeskyld for oppbevaring av ca. 10 gram hasj. Dette fremgikk av avslutningen på avhøret og det var politiet som spurte om det. Ideelt sett burde man spurt om han visste hva slags stoff det var og ca. hvor stor mengde det var.

Avhør av vitner og fornærmede:

(23 stk.)

Funn: Ingen som ikke er beskrevet under generelt.

De funnene som er skissert gjelder både mangler ved formalia (særlig foreholdelse av rettigheter) og innholdet i avhørene. Politiet er i oppstartsfasen av arbeidet med politiarbeid på stedet og vi regner med at kvaliteten på avhørene vil forbedres ytterligere ved at politiet får mer trening, kombinert med oppfølgingsmøtene/evalueringsmøtene.

Etter vår mening bør man så snart som mulig sørge for at politiets rutiner for foreholdelse av rettigheter blir så korrekt som forholdene på et åsted tillater. Reglene synes i en del tilfeller å være vanskelige å håndtere for politiet. I alle fall i en periode anbefaler vi at politiet utstyres seg med huskelister/maler til bruk i begynnelsen av avhøret og at det brukes tilstrekkelig tid – før avhøret begynner – til både å orientere avhørte om rettighetene og at avhørte forstår rettighetene.

3) Saker under etterforskning der det er tatt tilrettelagte avhør. For de geografiske driftsenhetene vil dette særlig dreie seg om saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. Vi skal særlig fokusere på frister, oppfølging etter initialfasen og om det er utarbeidet etterforskningsplan.

Det ble gjennomgått totalt 14 saker, hvorav det i de fleste sakene var gjennomført flere tilrettelagte avhør. Vi undersøkte hvorvidt fristene for gjennomføring av TA var overholdt, eventuelle årsaker til fristbrudd, hvorvidt det var gjennomført supplerende avhør og eventuelt hvem som anmodet om dette. Videre undersøkte vi om forsvarer var til stede under avhøret, samt om fremdriften etter gjennomført avhør var tilfredsstillende. Også i år har vi hatt fokus på etterforskningsplaner.

Frist for TA:

Vi undersøkte fristene i samtlige av de gjennomgåtte sakene og fant at kun ett av avhørene var gjennomført innen lovbestemt frist. Det fremgår av protokollene for de tilrettelagte avhørene at dette skyldes manglende kapasitet på etterforskning, samt dels manglende kapasitet hos barnehuset. I et fåtall saker skyldtes fristbruddet mangel på avhørsleder. Politidistriktet opplyste at "Follo" har i 2017 gjennomført 126 tilrettelagte avhør per 7. mai 2017, hvorav 25 av disse innenfor lovbestemt frist.

Det ble opplyst at Follo per i dag har 5 avhørere og 7 jurister (avhørsledere), hvorav 2 av juristene er midlertidige.

Politidistriktet ved allmenn var tydelig på at fristene er svært korte og i realiteten kortere enn 1 uke på grunn helg og helligdager. Det praktiske rundt gjennomføringen av avhørene er tidkrevende, herunder å finne tidspunkter som passer for barnehus, bistandsadvokater, barnevern, barnet selv med eventuelle verger og de som skal følge barnet, samt for politiet. I tillegg ble det opplyst at de korte fristene også medfører at sakene ikke i tilstrekkelig grad er etterforsket før avhøret gjennomføres. Det er i liten grad tid til å innhente annen informasjon som kan være viktig å ha forut for avhøret og som kan bedre kvaliteten på avhøret.

Vurderingene som ligger til grunn for aktuell frist

Politidistriktet opplyste at fristvurderingene i all hovedsak blir gjort av gruppelederne på etterforskning og at årsaken til at det ikke blir foretatt av saksansvarlig jurist er det høye arbeidspresset hos juristene som følge av høyt antall gjennomførte tilrettelagte avhør og innføring av ny jurtjeneste. Vurderingen som blir foretatt kan i noen tilfeller vise seg å være feil, men dette gjelder ikke mange av sakene. Statsadvokatens øvrige inspeksjoner har vist at

det er ulik forståelse av fristreglene. Det bør – i det minste internt i Øst politidistrikt – utvikles en felles forståelse for anvendelse av fristene. Dette kan for øvrig også medføre at rapporteringen på fristbrudd blir mangelfull.

Spørsmål om fristene påvirker den samlede saksbehandlingstid

Det ble gitt følgende svar på spørsmålet fra politidistriktet:

"Gjennomføringen av de tilrettelagte avhørene innen frist, prioriteres så høyt det lar seg gjøre ut fra ressursituasjonen. Vi ser at vi den siste tiden i økende grad har vært nødt til å utsette tilrettelagte avhør på grunn av mangel på avhører eller etterforsker.

Belastningen på etterforskerne er meget høy, eksempelvis utførte Østfold 18 tilrettelagte avhør i løpet av april mens Follo utførte 24 tilrettelagte avhør på den halve bemanningen av hva Østfold har til rådighet. Sakene blir derfor i alt for stor grad liggende etter at de tilrettelagte avhørene er gjennomført, fordi tilnærmet all etterforskningskapasitet går med til å utføre de tilrettelagte avhørene. Restansen av saker under etterforskning har økt fra 67 i mars 2016 til 130 i april 2017."

At sakene blir liggende etter gjennomført avhør, var også vårt inntrykk ved gjennomgangen av sakene. Det er tydelig, både av sakene og av det opplyste, at pågangen av saker der skal foretas tilrettelagte avhør er så høy at man da mangler kapasitet til å følge opp sakene i ettertid – både etterforskningsmessig og påtalemessig.

Forsvarer til stede:

Det var ikke forsvarer til stede i noen av avhørene, med unntak av enkelte supplerende avhør.

I de fleste sakene var det notoritet på at forsvarer/siktede var varslet om at det var gjennomført TA og at han/hun var gitt frist for å be om supplerende avhør. Det er viktig at siktedes rett til kontradiksjon er ivaretatt og at det er notoritet rundt dette, også for å kunne bruke avhøret i retten. I den forbindelse er det grunn til å minne om hva protokollen skal suppleres med etter avhøret, jf. forskrift om avhør av barn § 13 fjerde ledd;

Protokollen skal etter avhøret suppleres med informasjon

- a) om og når det er tatt ut siktelse, jf. straffeprosessloven § 239b, eller om saken er henlagt*
- b) om og når siktede og forsvareren har fått gjøre seg kjent med dokumentene i saken, herunder videoopptak av tilrettelagt avhør, jf. straffeprosessloven § 239b fjerde ledd*
- c) om og når siktede har fått forkynt at det er adgang til å begjære supplerende avhør av vitnet og at videoopptak kan tre i stedet for vitnets personlige forklaring under hovedforhandlingen og hvilken frist som er satt for å begjære supplerende avhør, jf. straffeprosessloven § 239b fjerde ledd*
- d) om og når siktede har begjært supplerende avhør, jf. straffeprosessloven § 239c andre ledd, og hvis begjæringen er avvist, begrunnelsen for dette*
- e) om det er besluttet supplerende avhør, jf. straffeprosessloven § 239c.*

Supplerende avhør:

Det var gjennomført supplerende avhør i 3 av sakene. Det fremgikk ikke av sakene hvem som anmodet om avhørene.

Utskrift:

Det var besluttet utskrift i de fleste av sakene. Ikke alle disse var vedlagt saken og det er usikkert om avhøret er ferdigstilt eller ikke. Det ble opplyst at skrijving av avhørene i hovedsak forelå i løpet av 1-2 måneder etter at avhøret var gjennomført.

Rettigheter:

I samtlige saker hadde barna forklaringsplikt og i de fleste saker fremgikk det av protokollen at barna var formant til å snakke sant. Det er viktig å påpeke at der barnet er foreholdt rettigheter og der barnet er formant til å snakke sant bør dette fremgå av protokollen, samt at det må inntas i resyme/utskrift. I de sakene hvor det *ikke* blir besluttet utskrift anbefaler vi at opplysninger om at vitnet er formant inntas i protokollen, slik at man sikrer god notoritet rundt dette.

Etterforskningsplan:

Det forelå en skriftlig etterforskningsplan i samtlige gjennomgåtte saker. Kvaliteten på disse var imidlertid svært varierende. De fleste av planene manglet frist for ferdigstilling, og der det var satt frist, fremsto det som en "standardfrist" på 3 måneder. Flere av planene manglet informasjon om hvem som var påtaleansvarlig og politifaglig etterforskningsleder og planene fremstod i liten grad som et resultat av samarbeid mellom etterforsker og jurist. I enkelte planer var det inntatt bevistema og hypoteser, men også her bar dette mer preg av standardformuleringer enn tema/hypotese knyttet til den konkrete saken. I den grad aktuelle etterforskningskritt fremgikk av planene, manglet det frister og dermed også opplysninger om eventuell årsak til fristbrudd. Gjennomgående fremstod planene som lite dynamiske og bar mer preg av å være hendelseslogg enn etterforskningsplan.

Politidistriktet opplyste at de var klar over planene i for liten grad ivaretok et av hovedhensynene bak pålegget om etterforskningsplan, nemlig å målrette og styre etterforskningen. I følge den politifaglige etterforskningsledelsen skyldtes dette at det var en utfordring å få tak i saksansvarlig jurist, samt at sakene ble registrert på gruppeleder og ikke satt ut på etterforsker på grunn av mangel på etterforskere. De opplyste at planene derfor i for stor grad var hendelseslogger og ikke etterforskningsplaner.

Statsadvokaten påpeker at formålet med etterforskningsplaner er å sikre formålsstyrt/målrettet etterforskning, høy kvalitet, bidra til bedre styring og kontroll med saksfremdriften, sikre adekvat fremdrift og unngå unødig liggetid, samt å sikre notoritet og oppnå bedre oversikt over og oppfølging av beslutninger som tas underveis. For at etterforskningsplanene skal fungere etter hensikten er det helt sentralt at juristen er med på utarbeidelsen. Videre må planen fungere som "et levende dokument", der blant annet bevistema og eventuelle hypoteser løpende tilpasses saken. Å operere med standardfrist på 3 måneder synes lite hensiktsmessig hvis formålet er å sikre adekvat fremdrift. Noen saker vil erfaringsmessig ta lengre tid og noen vil kortere tid. Frist for ferdigstilling må derfor vurderes konkret i den enkelte sak.

I et fåtall av sakene var det ikke aktuelt med sporsikring på stedet. Vi merket oss imidlertid at i disse sakene var det både tatt straksavhør og det var tatt bilder av mulige skader, hvilket var veldig bra. For ordens skyld bemerkes at der opprettelsen av saken skyldes akutt melding til politi eller AMK, bør politiet i større grad sikre seg lydlogg av henvendelsen.

Fremdrift etter TA:

Noen av sakene var såpass ferske at det var vanskelig å vurdere fremdriften. Tatt i betraktning at det var tatt tilrettelagte avhør synes fremdriften i disse sakene å være adekvat, selv om fristene regelmessig var oversittet.

Imidlertid var det flere saker hvor fremdriften synes for dårlig. Flere av sakene kunne vært avgjort, men ventet på påtaleavgjørelse. Inntrykket er at det jobbes innimellom med hver sak, noe som må være krevende både for etterforskere og jurister, og som i lengden er lite arbeidseffektivt.

Spørsmålet om de "riktige" sakene prioritert

Det ble opplyst følgende:

"Sakene blir behandlet etter følgende prioritetsrekkefølge:

1. *TA- avhør av barn utsatt for vold eller sedelighet*
2. *Saker hvor mistenkte sitter i varetekt*
3. *Voldtekt med ukjent gjerningsmann*
4. *Voldtekt med kjent gjerningsmann*
5. *Familievold*
6. *Alt annet (besittelse, nedlasting av barneporno, chatting, blotting etc.)*

Situasjonen pr i dag er at det kun er kapasitet til å gjennomføre pkt 1, sakene under pkt 2 blir ikke i tilfredsstillende grad gjennomført."

Det ble gitt flere eksempler der svært alvorlige saker har blitt liggende på grunn av kravet om å gjennomføre TA i andre saker. Et av eksemplene gjaldt en "blotter-sak" hvor det ble gjennomført 3 tilrettelagte avhør og hvor samtlige avhør ble vurdert å være avhør med 1-ukes frist. Gjennomføringen av avhørene krever omfattende ressurser med både avhører, avhøresleder, etterforskere og kapasitet på Barnehuset. På grunn av de korte tidsfristene blir denne saken prioritert foran andre mer alvorlige saker, herunder voldtekt og grov vold. Det bemerkes at det er de sistnevnte sakene som er prioritert i henhold til riksadvokatens rundskriv. Videre ble det gitt eksempler på at saker som gjelder mindre vold mot barn blir prioritert på grunn av behov for tilrettelagte avhør, mens grov vold (mishandling) mellom voksne blir liggende på grunn av manglende etterforskningskapasitet.

4)Saker hvor det er gitt prosessøkonomisk påtaleunntatelse i medhold av straffeprosessloven § 70 innenfor en gitt periode. Her må grunnlaget for påtaleunntatelsen vedlegges (f eks dommer, andre saker osv.). Dette er en oppfølging av inspeksjonen fra i fjor.

I fjorårets rapport for Follo ble det påpekt at det var en del mangler ved politiets bruk av prosessøkonomiske påtaleunntatelser etter straffeprosessloven § 70. Dette knyttet seg særlig til manglende utarbeidelse av eget dokument om påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 70 og utsendelse av dette til siktede. Når det gjaldt de materielle vilkårene for bruket av straffeprosessloven § 70 var det få påpekninger.

Årets gjennomgang er gjort for å kontrollere om disse manglene nå er forbedret. Det er viktig å minne om at som følge av funnene i fjorårets inspeksjonsrapporter er BL blitt endret slik at det kreves at adekvat underretning sendes til siktede.

Vi gjennomgikk 11 saker. Dette var saker i kategoriene bruk/besittelse av narkotika, ett uaktsomt heleri, ett mindre tyveri og et brudd på kontaktforbud mv. Vi har ingen innvendinger mot sakstypen som det er gitt prosessøkonomisk påtaleunntatelse i. I ti av sakene kunne vi konstatere at de rettslige vilkårene for å gi slik påtaleunntatelse var tilstede. I

en av sakene var grunnlaget for påtaleunntattelsen ikke vedlagt. Dette gjaldt en sak om bruk av narkotika.

I åtte av sakene var det ikke utarbeidet eget dokument for påtaleunntattelsen, mens det i kun to av sakene var utarbeidet et slikt dokument. Til tross for at BL nå er innrettet slik at det skal utferdiges et slikt dokument er det fremdeles store mangler på dette området. Vi forutsetter at dette bringes i orden så snart som mulig.

OPPSUMMERING:

Det byr på betydelige utfordringer å gjennomføre fullverdige inspeksjoner/tilsyn av politiet under den omfattende omorganiseringsprosess som etaten gjennomgår i 2017. Dette skyldes at en sammenligning med organisasjonen fra tidligere år gir liten mening fordi de gamle enhetene er oppløst og nye enheter er i etableringsfasen. Organiseringen og systemene i den nye organisasjonen er ikke ferdigutviklet. En gjennomgang og analyse av de interne systemene for straffesaksbehandlingen – som ikke er ferdigutviklet – gir også liten mening. På den annen side må straffesaksbehandlingen i politidistriktene gå sin gang, selv om organisasjonen er under endring og under oppbygging. Dette gjelder både at produksjonen på etterforskning går sin gang og at kvaliteten på etterforskningen er høy.

Mens vi tidligere har hatt fokus på både systemer og rutiner for straffesaksbehandlingen og kvaliteten på straffesaksbehandlingen har hovedfokuset i år vært en saksgjennomgang av enkelte utvalgte sakstyper med tanke på at behandlingen av disse holder tilstrekkelig høy kvalitet.

Når det gjelder vår gjennomgang av voldssaker synes disse stort sett å være adekvat og målrettet håndtert i initialfasen. Særlig gjelder dette dersom politiet rykker ut på stedet. Fokuset på bevissikring synes gjennomgående god i forbindelse med uttrykninger. I de sakene som var under etterforskning da vi var på inspeksjonen var det tendenser til at noen saker hadde svak fremdrift etter initialfasen, noe som medførte at noen av sakene hadde i overkant lang saksbehandlingstid. Ledelsen for enheten bør i enda sterkere grad følge opp de prioriterte voldssaker på enkeltsaksnivå slik at man sikrer oppnåelse av fristen på 90 dager som gjennomsnittlig saksbehandlingstid av disse sakene.

Vår gjennomgang av saker med politiarbeid på stedet etterlater et gjennomgående positivt inntrykk. I vurderingen har tatt inn at politiarbeid på stedet, i sin nåværende form, er forholdsvis nytt. Vi mener imidlertid at det fremdeles er et forbedringspotensiale i mange saker. Vår rapport er utformet slik at det skal være mulig å bruke våre funn i den videre opplæring/trening av mannskapene. Vi anser det som avgjørende for en videre utvikling på kvalitetssiden at politiet er samvittighetsfulle i sin oppfølging av tilbakemeldings-/evalueringsmøtene. På disse møtene er det forutsatt at både ordenstyrken, operasjonssentralen, etterforskere og påtalejurister deltar – og bidrar. Vi viser til en nærmere beskrivelse av funnene og våre vurderinger i rapportens pkt. 2 (side 3 flg)

Som på de øvrige stedene statsadvokatene har inspisert i mai og juni 2017 har man hatt en markant økning av tilrettelagte avhør (tidl. dommeravhør) de siste årene. Økningen har vært så stor at ressursene som går med på å få gjennomført de tilrettelagte avhørene går ut over oppfølgingen av sakene etter avhøret og juristenes muligheter til å treffe påtaleavgjørelser i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner og seksuelle overgrep.

I inspeksjonsrapporten for GDE 3 i Oslo pd skrev vi i oppsummeringen:

"Stovner politistasjon og nå Oslo pd GDE III er, og har vært, i fremste rekke når det gjelder fagutvikling på området. De har også fagansvaret for sakstypen i Oslo politidistrikt. Økningen i antallet tilrettelagte avhør og presset på å prioritere disse rapporteres å gå utover behandlingen av sakstypen etter at de tilrettelagte avhørene er gjennomført. (Og andre sakstyper). Mange alvorlige saker blir liggende ubehandlet etter at tilrettelagt avhør blir tatt. Hvis sakene blir ferdig etterforsket er juristene også så presset på tid som følge av bl. a. økningen i tilrettelagte avhør at det tar lang tid å få påtaleavgjort sakene. Vi er bekymret for at restansene på dette saksområdet vil øke betydelig. Det som er beskrevet er i tråd med de observasjoner som vi gjorde da vi gjennomgikk saker under inspeksjonen. Se nærmere om dette under punkt 3.

For ordens skyld nevner vi at statsadvokatene i Oslo etter gjennomføringen av inspeksjonen ved GDE III i Oslo har inspisert GDE I i Oslo pd (Grønland og Sentrum) og Follo samt Romerike i Øst politidistrikt. Rapportene herfra er under arbeid. Tendensen med et raskt økende antall tilrettelagte avhør med store konsekvenser for den etterfølgende behandlingen av sakene er den samme ved disse enhetene".

Økningen i tilrettelagte avhør og konsekvensene som er beskrevet over gir grunn til bekymring for saksbehandlingstid, restanser og kvalitet i viktige sakstyper.

I vår gjennomgang av saker med tilrettelagte avhør har vi eller hatt særlig fokus på fristoppnåelse, vurderinger som ligger til grunn for fristberegningen, forsvarers tilstedeværelse, om det er tatt supplerende avhør, opplysninger om rettigheter i forkant av avhøret og bruken av etterforskningsplan. For detaljer om dette se pkt. 3 ovenfor (side 8 flg.)

Vi finner særlig grunn til å bemerke at det er et forbedringspotensiale i utarbeidelse og bruken av etterforskningsplaner og at det var mangler i protokollene fra de tilrettelagte avhørene.

Når det gjelder fristoppnåelse har vi sett etter dette i de sakene vi gjennomgikk. Politiet fører for øvrig statistikk over fristreglene på overordnet nivå. Både riksadvokaten og Politidirektoratet følger nøye disse statistikkene fra måned til måned. Vi skriver derfor ikke om dette i denne rapporten.

Vi har også hatt en oppfølging av politiets bruk av straffeprosessloven § 70. Det er gledelig å konstatere at politiet nå i all hovedsak behandler disse sakene på korrekt måte.

Olav Helge Thue Per Egil Volledal Monica K. Pettersen Nina M Prebe Peter A Johansen

Førstestatsadvokat Statsadvokat Statsadvokat Statsadvokat Statsadvokat
Gjenpart:
Riksadvokaten
Politidirektoratet
Påtaleleder Jens Elsebutangen (på epost)